

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΒΑΣΙΛΑΚΗ ΣΟΦΙΑ
Α.Μ. 3155

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
«ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ»

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

Δρ. Σταυράκη Εμμανουέλλα

Ηράκλειο 2013

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ – Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΩΣ	
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΟΥ	
1.1 Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΔΙΚΑΙΟΥ.....	5
1.1.1 ΕΝΝΟΙΑ.....	5
1.1.2. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ Ή ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ.....	5
1.1.3. ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΔΙΚΑΙΟΥ.....	5
1.2 ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ.....	5
1.2.1. ΓΕΝΙΚΑ.....	5
1.2.2 ΑΡΧΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ.....	5
1.2.3 ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ.....	7
1.3 ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ	
ΠΡΟΣΩΠΟΥ.....	7
1.3.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	7
1.3.2 ΤΕΚΜΗΡΙΑ.....	8
1.3.2.1 ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΘΑΝΑΤΟΥ.....	8
1.3.2.2 ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΣΥΝΑΓΟΒΙΩΣΗΣ.....	8
1.4.ΑΦΑΝΕΙΑ.....	8
1.4.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	9
1.4.2 ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΗΡΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ.....	9
1.4.3 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ.....	9
1.4.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΚΗΡΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΦΑΝΕΙΑΣ.....	9
1.4.5 ΕΠΑΝΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΦΑΝΤΟΥ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ	
ΠΡΟΣΩΠΟΥ	
2.1. ΟΝΟΜΑ.....	11
2.2 ΦΥΛΟ.....	12
2.3 ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ.....	12
2.4 ΗΛΙΚΙΑ.....	12
2.5 ΥΓΕΙΑ.....	13
2.6 ΘΡΗΣΚΕΙΑ.....	13
2.7 ΤΙΜΗ.....	13

2.8 ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ.....	14
2.9 ΚΑΤΟΙΚΙΑ.....	14
2.9.1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ.....	15
2.9.2 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ.....	15
2.9.3 ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑ.....	15
2.9.4 ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΑΠΟ ΔΙΑΜΟΝΗ.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	
3.1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	17
3.1.1 ΕΝΝΟΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ.....	17
3.1.2 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	18
3.1.3. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΗΣ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΠΕΘΑΝΕΙ.....	19
3.2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ.....	20
3.2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ.....	20
3.2.2 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	20
3.3. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑΣ.....	21
3.3.1 ΕΝΝΟΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑΣ.....	21
3.3.2 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	22
3.4. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ	
4.1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ.....	26
4.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ.....	27
4.3. ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΓΚΥΡΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ.....	29
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	32
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	33

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή που ζούμε παρατηρούμε αρκετές ευνομούμενες πολιτείες οι οποίες όχι μόνο παρουσιάζονται δημοκρατικές, αλλά επιβάλλεται από την ιστορική και πολιτειακή τους πορεία να λειτουργούν δημοκρατικά. Κατά τον Αριστοτέλη η εννοιολογική προσέγγιση της λέξεως δημοκρατία είναι αυτή η κατάσταση κατά την οποία 'ο Δήμος εστίν ο κρατών'. Στα δημοκρατικά πολιτεύματα ο λαός αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο. Επιβεβαίωση της ανωτέρας θέσεως αποτελεί η ύπαρξη των δικαιωμάτων υπέρ του πολίτη και υπέρ του λαού γενικότερα. Τα δικαιώματα αυτά όταν προέρχονται από το Σύνταγμα του κράτους καλούνται Συνταγματικά και συνεπώς το επίπεδο προστασίας τους είναι το ανώτερο δυνατό.

Ο επιθετικός προσδιορισμός που συνοδεύει τα Συνταγματικά Δικαιώματα είναι ως επί το πλείστον η λέξη ατομικά, αυτά δεν αναφέρονται μόνο στα άτομα αλλά και σε ομάδες ή ενώσεις που μπορούν να σχηματίσουν πολλά άτομα μαζί.

Τα ελληνικά συνταγματικά δικαιώματα του ισχύοντος Συντάγματος μπορούμε να τα διακρίνουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες τα φυσικά πρόσωπα και τα νομικά πρόσωπα.

Εμείς εδώ θα ασχοληθούμε και θα αναλύσουμε μόνο τη μία κατηγορία και αυτή είναι τα φυσικά πρόσωπα.

Αρχικά ως φυσικά πρόσωπα και ως υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αναγνωρίζονται οι άνθρωποι. Η ικανότητα αυτή συνυφαίνεται με την ανθρώπινη φύση και προκύπτει απευθείας από το Σύνταγμα. Από τη γέννηση επομένως του ατόμου ως το θάνατο του είναι υποκείμενο υποχρεώσεων και φορέας των παρεχόμενων από το Σύνταγμα θεμελιωδών δικαιωμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ - Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΟΥ

1.1 Η ικανότητα δικαίου

1.1.2 Έννοια

Υποκείμενα δικαίου, δηλαδή φορείς έννομων σχέσεων (δικαιωμάτων, υποχρεώσεων, καταστάσεων κτλ.) είναι ο άνθρωπος (Α Κ 34) και τα νομικά πρόσωπα (Α Κ 61). Ο άνθρωπος καλείται και φυσικό πρόσωπο για να αντιδιαστέλλεται από τα νομικά πρόσωπα. Άρα υποκείμενα δικαίου είναι τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Σύμφωνα με το Α Κ 34, που φέρει τον παράτιτλο “ικανότητα δικαίου”, “κάθε άνθρωπος είναι ικανός να έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις”. Η διατύπωση όμως αυτή, που ανταποκρίνεται στις συνηθέστερες περιπτώσεις, αποδεικνύεται στενή. Γιατί ο άνθρωπος (το φυσικό πρόσωπο) δεν είναι μόνο φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων είναι και φορέας αναγνωριζόμενος στο δίκαιο ελευθεριών (ελευθερία να καταρτίζει ή να μην καταρτίζει δικαιοπραξίες, να συμμετέχει ή να μην συμμετέχει σε σωματία, να συντάσσει ή να μην συντάσσει διαθήκη κλπ.), έννομων σχέσεων (π.χ. συγγένεια) και καταστάσεων (πχ ιθαγένεια, κατοικία). Επομένως ικανότητα δικαίου είναι η ικανότητα να είναι κάποιος φορέας ή υποκείμενο δικαιωμάτων, υποχρεώσεων, έννομων σχέσεων και καταστάσεων.

Ικανότητα δικαίου έχει κάθε άνθρωπος ανεξάρτητα από φύλο, φυλή, χρώμα, ηλικία και θρησκεία. Σε τελευταία ανάλυση είναι έννοια ταυτόσημη με την προσωπικότητα. Γι’ αυτό ορισμένες φορές η ικανότητα δικαίου αναφέρεται στο νόμο και ως «προσωπικότητα» (πχ Α Κ 61), η οποία όμως πρέπει να διακρίνεται από τη στενότερη έννοια της προσωπικότητας που προστατεύεται από τις Α Κ 57 επ.

Ειδικά ως προς τον άνθρωπο (φυσικό πρόσωπο) η ικανότητα δικαίου ή προσωπικότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ελευθερία. Γι’ αυτό είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένη, και μάλιστα με διατάξεις (Σ 2 1 και 5 1) ανεπίδεκτες αναθεωρήσεως.

1.1.3 Περιορισμός ή παραίτηση

Από τη διαπίστωση πως η ικανότητα δικαίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον άνθρωπο και την ανθρώπινη ελευθερία προκύπτει ότι περιορισμός της με νόμο ή με σύμβαση ή παραίτηση από αυτή δεν επιτρέπεται, γιατί θα αντίκειται στο σύνταγμα. Επομένως και η Α Κ 34 αποτελεί κανόνα δημοσίας τάξεως, του οποίου η εφαρμογή δεν μπορεί να αποκλειστεί με τυχόν αντίθετη συμφωνία των μερών.

1.1.4 Γενική και ειδική ικανότητα δικαίου

Η ικανότητα δικαίου η οποία περιγράφεται στην Α Κ 34 είναι γενική, δηλαδή αναφέρεται σε όλες τις έννομες σχέσεις και καταστάσεις. Υπάρχουν όμως και ειδικές ικανότητες δικαίου, δηλαδή ικανότητες να είναι κάποιος υποκείμενο συγκεκριμένων έννομων σχέσεων.

1.2 Αρχή και τέλος του φυσικού προσώπου

1.2.1 Γενικά

Η ανθρώπινη υπόσταση συνδέεται με δύο βιολογικά στοιχεία: το σώμα δηλαδή το υλικό περίβλημα του φυσικού προσώπου, και τη ζωή. Ο άνθρωπος υπάρχει για μια διαχρονική διάρκεια, η οποία προσδιορίζεται από δύο βιολογικά περιστατικά, τη γέννηση και το θάνατο. Με τη ζωή συνδέεται το ζήτημα της αρχής και του τέλους του φυσικού προσώπου, ο ακριβής προσδιορισμός των οποίων αποτελεί αίτημα της ασφάλειας του δικαίου, έτσι ώστε να είναι απόλυτα εξακριβωμένο το πότε υπήρξε κάποιος φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, κυρίως κληρονομικού δικαίου. Το ζήτημα της αρχής και του τέλους του φυσικού προσώπου ρυθμίζει η Α Κ 35.

1.2.2 Αρχή του φυσικού προσώπου:

i) *Η γέννηση*: Σύμφωνα με την Α Κ 35 «το πρόσωπο αρχίζει να υπάρχει μόλις γεννηθεί ζωντανό». Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι για να αρχίσει να υπάρχει το πρόσωπο πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

- (α) να υπάρχει τοκετός, δηλαδή αποχωρισμός του νεογνού από το μητρικό σώμα είτε φυσιολογικά είτε με χειρουργική επέμβαση
- το νεογέννητο να γεννήθηκε ζωντανό, γεγονός που κρίνεται με βάση τα πορίσματα της ιατρικής επιστήμης και
- το νεογέννητο πρέπει να έχει ανθρώπινη μορφή, δηλαδή να μην είναι έκτρωμα.

Ορθότερο είναι πάντως, εν όψει των συνταγματικών διατάξεων για τον σεβασμό της αξίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου (άρθρο 2 § 1) και την προστασία της ανθρώπινης ζωής και της προσωπικότητας (άρθρο 5§ 1), να γίνει δεκτό ότι οτιδήποτε κατάγεται από άνθρωπο θεωρείται άνθρωπος παρά την οποιανδήποτε ελαττωματική διάπλαση και τις τυχόν αποκλίσεις του από τον κοινό τύπο. Επομένως, για να υπάρξει φυσικό πρόσωπο πρέπει να υπάρξει αυθύπαρκτη ζωή, ενώ είναι αδιάφορο εάν το πρόσωπο είναι ή όχι βιώσιμο.

ii) *Ο κυοφορούμενος*: Η ρύθμιση της Α Κ 35 για την έναρξη του φυσικού προσώπου θα ήταν ανεπιεικής όσον αφορά την αστική προστασία των κυοφορούμενων, αν δεν συμπληρωνόταν με τον κανόνα της Α Κ 36. Κι αυτό γιατί συμβαίνει συχνά να λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της κυοφορίας περιστατικά, τα οποία θα επηρέαζαν ουσιωδώς τις έννομες σχέσεις του κυοφορούμενου, εάν είχε ήδη γεννηθεί. Την παράμετρο αυτή δεν μπορούσε να παραβλέψει ο νομοθέτης, ιδίως σήμερα που οι κυοφορούμενοι γεννιούνται σε μέγιστο ποσοστό ζωντανοί. Για τον λόγο αυτό για σκοπό την προστασία και μόνο των κυοφορούμενων οι Α Κ 36 προβλέπει ότι «ως προς τα δικαιώματα που του επάγονται το κυοφορούμενο θεωρείται γεννημένο, αν δεν γεννηθεί ζωντανό». Επομένως, η διάταξη καθιερώνει ένα πλάσμα δικαίου, δεδομένου ότι δικαιώματα που προϋποθέτουν την ύπαρξη φυσικής προσωπικότητας απονέμονται σε οντότητες που ο νόμος εξομοιώνει με φυσικά πρόσωπα, μολονότι δεν έχει λάβει χώρα το γεγονός της γέννησης – και μάλιστα ζωντανού – του φορέα αυτών των δικαιωμάτων. Σπουδαία εφαρμογή βρίσκει η διάταξη στα κληρονομικά δικαιώματα, για την οποία άλλωστε ισχύουν οι ειδικές διατάξεις των άρθρων 1711, 1867, 1936 Α Κ.

Προϋποθέσεις εφαρμογής του πλάσματος είναι:

Πρώτον: να υπάρχει κυοφορούμενος, δηλαδή να έχει ήδη λάβει χώρα το γεγονός της σύλληψης κατά το χρόνο επαγωγής του δικαιώματος.

Δεύτερον: το κυοφορούμενο να γεννηθεί ζωντανό. Αυτή η προϋπόθεση αποτελεί νομική αίρεση (*conditio gurgis*) με αποτέλεσμα, η κτίση των δικαιωμάτων από τον κυοφορούμενο να είναι προσωρινή και μετέωρη μέχρι την πλήρωση ή την οριστική ματαίωση της αίρεσης. Αν η αίρεση πληρωθεί δηλαδή ο κυοφορούμενος γεννηθεί ζωντανός, η κτίση των δικαιωμάτων καθίσταται οριστική, και βέβαια αναδρομικός από το χρονικό σημείο της επαγωγής του. Αν η αίρεση ματαιωθεί, δηλαδή ο κυοφορούμενος δεν γεννηθεί ζωντανός, τότε θεωρείται ότι δεν απέκτησε ποτέ δικαιοκτητική ικανότητα και τα επαχθέντα σε αυτόν δικαιώματα αναιρούνται αναδρομικός.

iii) *«Μήπω συνειλημμένος»*: Περιορισμένη προστασία παρέχει ο νόμος επίσης και στο πρόσωπο που δεν έχει ακόμη συλληφθεί («μήπω συνειλημμένος»), υπό την αυτονόητη βέβαια προϋπόθεση ότι θα συλληφθεί και θα γεννηθεί ζωντανό. Η

παρεχόμενη αυτή προστασία αποσκοπεί κυρίως να πραγματοποιήσει τη βούληση του κληρονομούμενου και να διασφαλίσει τα τυχόν κληρονομικά δικαιώματα του μη συνειλημμένου. Βεβαίως, ο μη συνειλημμένος δεν αποκτά κληρονομικά δικαιώματα πριν από τη σύλληψη και τη γέννηση του (Α Κ 36).

iv) *Εξωσωματική γονιμοποίηση*: Η εξέλιξη της ιατρικής επιστήμης κατέστησε δυνατή την εξωσωματική τεχνητή γονιμοποίηση, η οποία δημιουργεί ποικίλα νομικά προβλήματα. Ως εξωσωματική (in vitro) γονιμοποίηση εννοείται η τεχνική με την οποία εξάγεται από τις σάλπιγγες με λαπαροσκόπηση ωάριο, το οποίο γονιμοποιείται με σπέρμα εκτός του σώματος της γυναίκας, στο δοκιμαστικό σωλήνα. Στη συνέχεια το γονιμοποιημένο ωάριο εισάγεται τεχνητά στη μήτρα της γυναίκας, όπου εμφυτεύεται και κυοφορείται φυσιολογικός. Το εξωσωματικά γονιμοποιημένο ωάριο είναι ένας εν δυνάμει ζωντανός οργανισμός, ο οποίος πρέπει να θεωρηθεί ως κυοφορούμενος από τη στιγμή της γονιμοποίησης στο δοκιμαστικό σωλήνα και κατά συνέπεια πρέπει να του αναγνωρίζονται όλα τα δικαιώματα του κυοφορούμενου.¹

1.2.3 Τέλος του φυσικού προσώπου

Το τέλος του φυσικού προσώπου επέρχεται με το θάνατο του(άρθρο 35 Α. Κ.). Ακριβής καθορισμός του χρονικού σημείου του θανάτου γίνεται από την ιατρική επιστήμη. Σήμερα ο θάνατος αποτελεί το μοναδικό λόγο τερματισμού της προσωπικότητας αντίθετα με παλαιότερες εποχές που ίσχυε και ο πολιτικός θάνατος.

1.3 Απόδειξη της αρχής και του τέλους του φυσικού προσώπου

1.3.1 Γενικά:

Όποιος ισχυρίζεται, για να αποκτήσει ένα δικαίωμα, ότι ένα πρόσωπο ζει ή πέθανε ή ότι ζούσε μία ορισμένη χρονική περίοδο ή ότι επέζησε από κάποιον άλλο, οφείλει να το αποδείξει (άρθρο 37 Α. Κ.)

Ο απλούστερος τρόπος απόδειξης της γέννησης και του θανάτου ενός προσώπου είναι η σχετική ληξιαρχική πράξη, που η σύνταξη της στηρίζεται, κατά κανόνα, σε ιατρική βεβαίωση.²

---

¹ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Σάκουλα 2002 §9 σελ. 111-116

² Βλ. σχετ. άρθρο 32 του ν. 344/1976 <<Περί ληξιαρχικών πράξεων>> όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 26 § 9 του ν. 2930/1993. Σε περίπτωση που το πρόσωπο πέθανε κάτω από τέτοιες συνθήκες δεν είναι δυνατή η χορήγηση ιατρικής βεβαίωσης, όπως π.χ. αν κάποιος σκοτώθηκε σε μάχη ο θάνατος βεβαιώνεται με μαρτυρίες προσώπων που είδαν το πτώμα του. Με βάση αυτές τις μαρτυρίες συντάσσεται η σχετική ληξιαρχική πράξη θανάτου (βλ. άρθρο 38 § 1 του ν. 344/1976).

1.3.2 Τεκμήρια:

1.3.2.1 Τεκμήριο θανάτου:

Αν ο θάνατος ενός προσώπου, του οποίου το πτώμα δεν βρέθηκε, είναι βέβαιος, συνέβη όμως κάτω από τέτοιες συνθήκες που δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν μαρτυρίες προσώπων π.χ. αεροπορικό δυστύχημα όπου το αεροπλάνο έπεσε, κάηκε και δεν επέζησε κανείς, θεωρείται ότι έχει αποδειχτεί (άρθρο 39 Α. Κ.)

Σε αυτή τη ν περίπτωση καθιερώνεται τεκμήριο θανάτου και επιτρέπεται η σύνταξη ληξιαρχικής πράξης θανάτου, σύμφωνα με έκθεση της αρχής.³

Στην περίπτωση που ο θάνατος ενός προσώπου δεν είναι βέβαιος, είναι όμως πολύ πιθανός, κινείται η διαδικασία κήρυξης του σε αφάνεια.

1.3.2.2 Τεκμήριο συναποβίωσης:

Αν περισσότεροι άνθρωποι έχουν πεθάνει και δεν είναι δυνατό να αποδειχτεί ότι ο ένας επέζησε από κάποιον άλλο, τεκμαίρεται ότι όλοι πέθαναν ταυτόχρονα (άρθρο 38 Α. Κ.), δηλαδή καθιερώνεται τεκμήριο συναποβίωσης.

Το τεκμήριο συναποβίωσης είναι μαχητό , δηλαδή μπορεί να το ανατρέψει εκείνος του οποίου θίγονται τα συμφέροντα από την εφαρμογή του. Τότε μόνο, όμως μπορεί να ανατρέψει το τεκμήριο ο θιγόμενος, όταν αποδείξει ότι κάποιος από τους θανόντες πέθανε νωρίτερα ή αργότερα από τους άλλους.

1.4 Αφάνεια

1.4.1 Γενικά:

Υπάρχουν περιπτώσεις που ο θάνατος ενός προσώπου, χωρίς να είναι βέβαιος, είναι πολύ πιθανός. Επειδή στις περιπτώσεις αυτές δημιουργείται μία αβεβαιότητα που βλάπτει τα συμφέροντα ορισμένων ατόμων, προβλέπεται από τον Αστικό Κώδικα (άρθρα 40-50 Α Κ) διαδικασία κήρυξης του προσώπου σε αφάνεια.

---

³ Βλ. άρθρο 38 του ν. 344/1976 << Περί ληξιαρχικών πράξεων >>.

1.4.2 Προϋποθέσεις κήρυξης της αφάνειας:

Για να κηρυχθεί ένα πρόσωπο σε αφάνεια, πρέπει ο θάνατος του να είναι πολύ πιθανός. Ο θάνατος ενός προσώπου είναι, σύμφωνα με το νόμο, πολύ πιθανός όταν συντρέχει διαζευκτικά ένας από τους παρακάτω δύο λόγους :

- Να εξαφανίστηκε ενώ βρισκόταν σε κίνδυνο ζωής(π.χ. πόλεμος, ναυάγιο) και να πέρασε έκτοτε (δηλ. από τη μία στιγμή του κινδύνου ή αν ο κίνδυνος ήταν παρατεταμένος, π.χ. μάχη, από την τελευταία στιγμή του)τουλάχιστον ένα έτος (άρθρο 41 Α Κ).
- Να απουσιάζει πολύ καιρό χωρίς ειδήσεις. Σε αυτή την περίπτωση πρέπει να έχουν περάσει τουλάχιστον πέντε έτη από την αποστολή, και όχι από τη λήψη, της τελευταίας είδησης (άρθρο 41 Α Κ).

1.4.3 Διαδικασία κήρυξης της αφάνειας:

Οποιοσδήποτε εξαρτά δικαιώματα από το θάνατο ενός ανθρώπου, π.χ. σύζυγος, παιδιά του, μπορεί να υποβάλει στο δικαστήριο αίτηση για κήρυξη του σε αφάνεια.

Αρμόδιο για εκδίκαση της αίτησης είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο της τελευταίας κατοικίας η διαμονή εκείνου που εξαφανίστηκε ή, αν δεν υπάρχει, της πρωτεύουσας του κράτους.⁴

Η διαδικασία κήρυξης της αφάνειας ρυθμίζεται από τις διατάξεις του αστικού κώδικα(άρθρα 42-47 Α Κ) και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας(άρθρα 783 ε. π. ΚΠολΔ).

Η αφάνεια κηρύσσεται με δικαστική απόφαση.

1.4.4 Αποτελέσματα κήρυξης της αφάνειας:

Με τη δημοσίευση στον τύπο (άρθρο 47ΑΚ) της περίληψης της αμετάκλητης δικαστικής απόφασης⁵, με την οποία κηρύσσεται η αφάνεια, δημιουργείται τεκμήριο θανάτου του αφάντου, που ισχύει για όλους. Στο εξής δηλαδή μπορούν να ασκηθούν όλα τα δικαιώματα που εξαρτώνται από το θάνατο του αφάντου, σαν να είχε αποδειχτεί, π.χ. ακολουθεί κληρονομική διαδοχή, λήγει η γονική μέριμνα του αφάντου.

---

⁴ Το δικαστήριο δικάζει κατά τη διαδικασία εκούσιας δικαιοδοσίας (βλ. άρθρα 739, 740 § 1, 783 επ. ΚΠολΔ).

⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 785 § 1 ΚΠολΔ, για την κήρυξη αφάνειας δεν αρκεί η τελεσίδικη απόφαση, δηλαδή απόφαση που δεν προσβάλλεται με το ένδικο μέσο της έφεσης (είτε γιατί ασκήθηκε ήδη έφεση και απορρίφθηκε, είτε γιατί πέρασε η προθεσμία που ορίζει ο νόμος για την άσκηση της), όπως αναφέρεται στο άρθρο 47 ΑΚ, αλλά πρέπει αυτή να είναι αμετάκλητη, δηλαδή να μην μπορεί να προσβληθεί με κανένα ένδικο μέσο.

Τα αποτελέσματα κήρυξης της αφάνειας αρχίζουν από το χρονικό σημείο που, σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση, άρχισε η αφάνεια (άρθρο 48 Α. Κ.).

Κατ' εξαίρεση, η μόνη συνέπεια του θανάτου που δεν επέρχεται με την κήρυξη της αφάνειας είναι η λύση του γάμου. Η αφάνεια αποτελεί απλώς λόγο διαζυγίου (άρθρο 1440 Α. Κ.).

1.4.5 Επανεμφάνιση του αφάντου:

Αν, μετά την κήρυξη του σε αφάνεια, εμφανιστεί ο άφαντος, έχει δικαίωμα αφού τηρηθεί η σχετική διαδικασία (άρθρα 46, 49, 50 και 1883 Α. Κ.), ν' ανακτήσει την περιουσία του από αυτούς στους οποίους έχει περιέλθει λόγω αφάνειας.

Σχετικά με το γάμο του αφάντου, αν μεν δεν έχει εκδοθεί διαζύγιο, εξακολουθεί να υπάρχει. Αν όμως έχει λυθεί ο γάμος του με διαζύγιο, δεν ξανασυντάσσεται αυτόματα. Σε περίπτωση που οι πρώην σύζυγοι επιθυμούν να συνεχίσουν την έγγαμη συμβίωσή τους, πρέπει ο μεταξύ τους γάμος να επαναληφθεί.⁶

---

⁶ Πηγελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ. 46-50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

2.1 Όνομα

Το όνομα, που περιλαμβάνει το κύριο όνομα και το επώνυμο (επίθετο), χρησιμεύει ως διακριτικό μέσο για τη νομική εξατομίκευση του ανθρώπου.

Ο καθορισμός του κύριου ονόματος γίνεται από το γονέα που έχει την επιμέλεια του παιδιού. Επειδή, κατά κανόνα, την επιμέλεια του παιδιού έχουν και οι δύο γονείς μαζί, το όνομα του παιδιού τους θα το επιλέξουν και οι δύο μαζί. Σε περίπτωση διαφωνίας τη διαφορά θα τη λύσει το δικαστήριο (άρθρο 15 12 Α Κ).

Το επώνυμο⁷ αποκτάται με τους εξής τρόπους:

- Τα παιδιά που γεννιούνται κατά τη διάρκεια του γάμου των γονέων τους παίρνουν το επώνυμο που οι γονείς τους έχουν προσδιορίσει με κοινή αμετάκλητη δήλωση τους (δηλ. δήλωση που δεν μπορεί να ανακληθεί) πριν το γάμο (άρθρο 1505 1 Α Κ). Ως επώνυμο, που πρέπει να είναι κοινό για όλα τα παιδιά που θα γεννηθούν από τους ίδιους γονείς, μπορεί να οριστεί είτε το επώνυμο του ενός γονέα είτε συνδυασμός των επωνύμων και των δύο (άρθρο 1505 2 Α Κ).

Σε περίπτωση που οι γονείς δεν δηλώσουν το επώνυμο που επιθυμούν να έχουν τα παιδιά που θα αποκτήσουν. Τα παιδιά παίρνουν το επώνυμο του πατέρα τους (άρθρο 1505 3 Α Κ).

- Τα παιδιά που γεννιούνται χωρίς γάμο των γονέων τους παίρνουν το επώνυμο της μητέρας τους (άρθρο 1506 1 Α Κ). Αν ένα παιδί, που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του αναγνωριστεί από τον πατέρα του, τότε οι γονείς του ή ο ένας από αυτούς μπορούν να προσθέσουν, με δήλωση στο ληξίαρχο, το πατρικό επώνυμο στο επώνυμο του παιδιού (άρθρο 1506 3 Α Κ).

---

⁷ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ. 489-490 Οικογενειακό Δίκαιο

- Το παιδί που υιοθετείται, δηλαδή το θετό παιδί, παίρνει το επώνυμο του θετού του γονέα (άρθρο 1563 Α Κ). Τα έκθετα παιδιά αποκτούν επώνυμο με διοικητική πράξη. Ο ληξιαρχος, κατά τη σύνταξη της ληξιαρχικής πράξης γέννησης του παιδιού, του δίνει επώνυμο, πατρώνυμο και μητρώνυμο⁸.
- Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι το επώνυμο της γυναίκας δεν μεταβάλλεται με το γάμο (άρθρο 1388 1 Α Κ). Μόνο στις κοινωνικές σχέσεις ο κάθε σύζυγος μπορεί, εφόσον σε αυτό συμφωνεί και ο άλλος, να χρησιμοποιεί το επώνυμο του συζύγου του ή να το προσθέτει στο δικό του (άρθρο 1318 2 Α Κ).

2.2 Φύλο

Αποτελεί και το φύλλο μέσο για τον προσδιορισμό της ταυτότητας του προσώπου. Το σύνταγμα διακηρύσσει στο άρθρο 4, την αρχή της ισότητας των δύο φύλλων. Στον αστικό μας, κώδικα έγιναν με το ν. 1329/1983 οι αναγκαίες τροποποιήσεις για να ανταποκριθεί στην συνταγματική επιταγή της ισότητας των δύο φύλλων.

2.3 Ιθαγένεια

Η ιθαγένεια είναι ο νομικός σύνδεσμος ενός προσώπου με μία ορισμένη πολιτεία.

Τα θέματα της ιθαγένειας ρυθμίζει ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας⁹.

2.4 Ηλικία

Η συμπλήρωση ορισμένης ηλικίας θεωρείται από το νόμο κριτήριο ότι το άτομο έχει αποκτήσει μία πνευματική ωριμότητα από την οποία προσδιορίζεται η ικανότητα του προσώπου για δικαιοπραξία, για αδικοπραξία, όπως και άλλες ειδικές ικανότητες, π.χ. ικανότητα για κατάρτιση σύμβασης εργασίας (άρθρο 136 Α Κ), ικανότητα για υιοθεσία (άρθρα 1543, 1581 Α Κ), ικανότητα για συναίνεση σε υιοθεσία (άρθρο 155 Α Κ).

⁸ Άρθρο 25 § 4 του ν. 344/1976 <<Περί ληξιαρχικών πράξεων>>.

⁹ Ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας κυρώθηκε με το ν. δ 3370/1955, όπως αυτό μεταγενέστερα συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε.

2.5 Υγεία

Η σωματική αναπηρία, όπως και η ψυχική ή διανοητική διαταραχή, είναι δυνατόν να επιδράσουν στην ικανότητα του προσώπου για δικαιοπραξία¹⁰ και αδικοπραξία¹¹.

2.6 Θρησκεία

Από το σύνταγμα είναι καθιερωμένη η αρχή της θρησκευτικής ελευθερίας (άρθρο 13 του συντάγματος), που διακρίνεται στην ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και στην ελευθερία της λατρείας. Πριν τροποποιηθούν οι διατάξεις του αστικού κώδικα που αναφέρονται στο γάμο από το ν. 1250/1982, που εισήγαγε τον πολιτικό γάμο¹² η θρησκεία ασκούσε επιρροή σε αρκετά θέματα οικογενειακού δικαίου. Σήμερα η επίδραση της θρησκείας είναι πολύ περιορισμένη π.χ. προκειμένου για γάμο μεταξύ ετεροδόξων ή μεταξύ ετεροθρήσκων η ιεροτελεστία γίνεται όπως απαιτεί το δόγμα ή το θρήσκευμα καθενός από αυτούς που συνέρχονται σε γάμο, εφόσον βέβαια είναι αναγνωρισμένο στην Ελλάδα (άρθρο 1371 Α Κ)¹³.

2.7 Τιμή

Τιμή είναι η κοινωνική αξία και υπόληψη που αποδίδεται σε κάθε πρόσωπο και προστατεύεται με ειδικές διατάξεις του αστικού κώδικα (π.χ. άρθρο 57 Α Κ που αναφέρεται στο δικαίωμα της προσωπικότητας άρθρο 920 Α Κ που αναφέρεται στις δυσφημιστικές διαδόσεις κ. ο. κ).

---

¹⁰ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ. 121

¹¹ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ. 121

¹² Ο γάμος είναι δυνατό να τελεστεί είτε με σύγχρονη δήλωση των μελλονύμφων ότι συμφωνούν σε αυτό προς το Δήμαρχο ή τον Πρόεδρο της Κοινότητας του τόπου που τελείται ο γάμος (πολιτικός γάμος), είτε με ιερολογία από ιερέα της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας ή από λειτουργό άλλου δόγματος ή θρησκευματος γνωστού στην Ελλάδα (θρησκευτικός γάμος). Σχετ. βλ. άρθρο 1367 ΑΚ.

¹³ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ. 470
Οικογενειακό Δίκαιο

2.8 Συγγένεια

Συγγένεια είναι ο δεσμός που συνδέει δύο ή περισσότερα πρόσωπα μεταξύ τους¹⁴.

Η συγγένεια διακρίνεται σε εξ' αίματος (άρθρο 1461 Α Κ) και εξ' αγχιστείας (άρθρο 1462 Α Κ).

Συγγένεια εξ' αίματος είναι η σχέση που συνδέει δύο πρόσωπα, τα οποία είτε το ένα κατάγεται από το άλλο (π.χ. γονέας-παιδί), είτε και τα δύο κατάγονται από ένα τρίτο πρόσωπο (π.χ. αδέρφια).

Συγγένεια εξ' αγχιστείας είναι η σχέση που συνδέει τους εξ' αίματος συγγενείς του ενός συζύγου με τον άλλο σύζυγο (π.χ. αν οι Α και Β είναι σύζυγοι και οι Β έχει γονείς και αδέρφια, εξ' αγχιστείας συγγενείς του Α είναι οι γονείς και τα αδέρφια του Β).

2.9 Κατοικία

2.9.1 Έννοια και σημασία της κατοικίας:

Κατοικία είναι ο τόπος στον οποίο ένα πρόσωπο εγκαταστάθηκε με την πρόθεση να τον κάνει μόνιμο κέντρο των βιοτικών του σχέσεων (άρθρο 51 εδ. 1 Α Κ). Η κατοικία έχει σημασία σε πολλά θέματα αστικού δικαίου π.χ. από την κατοικία καθορίζεται ο τόπος εκπληρώσεως της παροχής (άρθρα 320-321 Α Κ).

Παράδειγμα: αν ο Α πρέπει να αποδώσει στον Β 1.000 € που του οφείλει από δάνειο και δεν έχουν συμφωνήσει που θα καταβληθεί η οφειλή, σύμφωνα με το νόμο Α (οφειλέτης) πρέπει να καταβάλλει τα χρήματα στον τόπο κατοικίας του Β (δανειστή).

Η κατοικία έχει σημασία και σε θέματα πολιτικής δικονομίας, γιατί π.χ. από την κατοικία του εναγόμενου προσδιορίζεται το αρμόδιο κατά τόπο δικαστήριο για εκδίκαση των αγωγών που στρέφονται κατά αυτού (άρθρο 22 ΚΠολΔ).

Παράδειγμα: αν ο Α κάτοικος Αθηνών, δεν καταβάλλει τα 15.000 € που οφείλει στον Β, κάτοικο Λαμίας, ο Β (ενάγον) θα εγείρει κατά του Α (εναγόμενου) αγωγή ενώπιων του πρωτοδικείου Αθηνών, γιατί αρμόδιο είναι το δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος.

---

¹⁴ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ. 483 Οικογενειακό Δίκαιο

2.9.2 Διακρίσεις:

Η κατοικία διακρίνεται σε εκούσια και νόμιμη ή αναγκαία.

A. Εκούσια κατοικία

Εκούσια κατοικία είναι εκείνη που έχει επιλεγεί ελεύθερα από ένα πρόσωπο.

Απαραίτητα στοιχεία για να αποκτήσει ένα πρόσωπο εκούσια κατοικία είναι τα εξής:

α. Πραγματική εγκατάσταση του προσώπου σε ορισμένο τόπο.

β. Πρόθεση του προσώπου να κάνει τον τόπο αυτό μόνιμο κέντρο των βιοτικών του σχέσεων.

B. Αναγκαία ή νόμιμη κατοικία

Αναγκαία ή νόμιμη κατοικία είναι εκείνη που προσδιορίζεται από το νόμο.

Τέτοια κατοικία έχουν: αα. Οι διορισμένη σε ισόβια δημόσια υπηρεσία, τον τόπο όπου υπηρετούν (άρθρο 54 Α Κ).

α. Οι ανήλικοι, που τελούν υπό γονική μέριμνα, την κατοικία των γονέων τους ή του γονέα που ασκεί μόνος του την γονική μέριμνα (άρθρο 56 1 Α Κ).

β. Οι ανήλικοι που τελούν υπό επιτροπεία, την κατοικία του επιτρόπου τους (άρθρο 56 2 Α Κ).

γ. Εκείνη που τελούν υπό πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση την κατοικία του δικαστικού συμπαραστάτη τους (άρθρο 56 2 Α Κ).

2.9.3 Ειδική κατοικία

Κάθε άνθρωπος μπορεί να έχει μόνο μία κατοικία. Εξαιρετικά, για τις υποθέσεις που αναφέρονται στην άσκηση του επαγγέλματος, λογίζεται ως ειδική κατοικία του προσώπου ο τόπος που ασκεί το επάγγελμα του (άρθρο 51 εδ3 Α Κ).

Παράδειγμα: ο εμπρός Α, που έχει καταστήματα στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πάτρα, μένει μόνιμα με την οικογένεια του στην Αθήνα. Στην Αθήνα είναι η κατοικία του Α, ενώ στη Θεσσαλονίκη και Πάτρα έχει ειδική κατοικία.

2.9.4 Διαφορά κατοικίας από διαμονή

Η κατοικία διαφέρει από τη διαμονή, γιατί διαμονή είναι ο τόπος, όπου το άτομο βρίσκεται προσωρινά χωρίς την πρόθεση της μόνιμης εγκατάστασης σε αυτό.

Παράδειγμα: κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού ο Α, κάτοικος Αθηνών, πηγαίνει 20 ημέρες διακοπές στην Ύδρα. Η Ύδρα αποτελεί τον τόπο διαμονής του κατά τις 20 αυτές ημέρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ¹⁵

3.1 Προστασία της προσωπικότητας

3.1.1 Έννοια δικαιώματος στην προσωπικότητα

Το δίκαιο αναγνωρίζει και προστατεύει το δικαίωμα στην προσωπικότητα κάθε ανθρώπου. Δικαίωμα στην προσωπικότητα σημαίνει το δικαίωμα στα αγαθά εκείνα που είναι απαραίτητα για την ύπαρξη του ανθρώπου, όπως η ζωή, η υγεία, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, η τιμή, η απόρρητη περιοχή της προσωπικότητας.

Ο αστικός κώδικας, εκτός της γενικής διάταξης του άρθρου 57 με την οποία προστατεύεται η προσωπικότητα, περιλαμβάνει και τις ειδικές διατάξεις των άρθρων 58 και 59 με τις οποίες ρυθμίζονται, ως αυτοτελή δικαιώματα, το δικαίωμα στο όνομα και στο δικαίωμα στα προϊόντα της διάνοιας λόγω της μεγάλης πρακτικής τους σημασίας.

Πριν όμως αναφερθούμε στην από τη διάταξη του άρθρου 57 Α Κ παρεχόμενη προστασία, πρέπει να τονίσουμε ότι η προστασία της προσωπικότητας είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένη. Οι συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 2 1,5 1,7 2,9 1 & 2 και 19 ανάγουν την προστασία της αξίας του ανθρώπου σε πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας, προστατεύουν την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας τους, διασφαλίζουν την ιδιωτική και οικογενειακή τους ζωή, το απόρρητο των επικοινωνιών τους και το δικαίωμα στη σωματική και ψυχική τους ακεραιότητα.

Με τη γενική διάταξη του άρθρου 57 Α Κ παρέχεται προστασία στην προσωπικότητα, εφόσον γίνεται παράνομη προσβολή της από άλλον, π.χ. εξύβριση, χρησιμοποίηση χωρίς άδεια των φωτογραφιών ενός προσώπου για εμπορική επιχείρηση, κυκλοφορία εντύπου που θίγει την προσωπική ζωή ενός ανθρώπου.

Ειδικά προστατεύεται η μνήμη προσώπου που έχει πεθάνει.

---

¹⁵ Αν και οι διατάξεις των άρθρων 57-60 ΑΚ, που αναφέρονται στην προστασία των προσώπων, βρίσκονται στο Κεφάλαιο του Αστικού Κώδικα περί φυσικών προσώπων, γίνεται δεκτό πως εφαρμόζονται, αναλογικά, και για την προστασία των νομικών προσώπων. Σχετ. βλ. Γαζή, ό.π., τ.Β2, 1974, σ. 62· Α. Κριτικό στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 62, αρ.2· Παπαντωνίου, ό.π., σ.143· Σπυριδάκη, ό.π., σ.320· Σημαντήρα, ό.π., σ.313· Παπαστερίου, ό.π., σ.122· Απ. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, ό.π., σ.152 επ.

3.1.2 Περιεχόμενο προστασίας

Σε περίπτωση παράνομης προσβολής της προσωπικότητας του, το πρόσωπο έχει τις εξής αξιώσεις:

- Αξίωση για άρση της προσβολής (άρθρο 57 1 εδ. 1 Α Κ): Η έννοια αυτή της αξίωσης είναι ότι ζητείται η αποκατάσταση των πραγμάτων στην κατάσταση που ήταν πριν την προσβολή, π.χ. σε περιπτώσεις κυκλοφορίας εντύπου που θίγει την ιδιωτική ζωή ενός προσώπου ζητείται να αποσυρθεί το έντυπο αυτό από την κυκλοφορία.
- Αξίωση να μην επαναληφθεί η προσβολή στο μέλλον (άρθρο 57 1 εδ. 1 Α Κ): Η αξίωση αυτή σημαίνει ότι ζητείται η μη επανάληψη προσβολής των μελών, π.χ. ζητείται να μην ξανά κυκλοφορήσει το έντυπο που θίγει την ιδιωτική ζωή ενός προσώπου.
- Αξίωση για αποζημίωση (άρθρο 57 2 Α Κ). Τότε μόνο προβάλλεται αξίωση για αποζημίωση, όταν η παράνομη προσβολή είναι υπαίτια και προκάλεσε περιουσιακή ζημιά¹⁶ σε εκείνον του οποίου προσβλήθηκε η προσωπικότητα.

Παραδείγματα:

🚦 Σε περίπτωση προσβολής της προσωπικότητας λόγω κυκλοφορίας εντύπου που θίγει την ιδιωτική ζωή ενός προσώπου, περιουσιακή ζημιά αποτελεί η μείωση της επαγγελματικής τους πίστης.

🚦 Σε περίπτωση δυσφήμισης ενός γιατρού, περιουσιακή ζημιά αποτελεί η μείωση των εσόδων του λόγω της δυσφήμισης που του έγινε.

- Αξίωση για ικανοποίηση ηθικής βλάβης (άρθρο 59 Α Κ)

Η αξίωση αυτή σημαίνει ότι ζητείται αποκατάσταση εκείνης της ζημιάς που δεν είναι περιουσιακή, αλλά προκαλείται από τον ψυχικό πόνο που αισθάνεται κανείς μετά από μία προσβολή της προσωπικότητας του.

---

¹⁶ Γίνεται αναφορά σε περιουσιακή ζημιά για να διακρίνεται από την ηθική βλάβη. Περιουσιακή ζημιά είναι κάθε ζημιά που έχει για τον ζημιωθέντα επιπτώσεις αποτιμητές σε χρήμα. Ηθική βλάβη είναι η ζημιά που δεν αποτιμάτε σε χρήμα. Βλ. σχετ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, έκδ. 3^η 1988, σ.165 επ.· τον ίδιο, στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, άρθρο 299, αρ.1· Απ. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1999, σ.133 επ.

Παραδείγματα:

✚ Σε περίπτωση κυκλοφορίας εντύπου που αναφέρεται στην ιδιωτική ζωή ενός προσώπου, ηθική βλάβη είναι η στεναχώρια που προκαλείται στο άτομο, στο οποίο αφορά το έντυπο, γιατί κλονίστηκε η κοινωνική του υπόσταση.

✚ Σε περίπτωση εξύβρισης ή δυσφήμισης ενός ατόμου, η ηθική βλάβη αποτελεί η στενοχώρια που του προκλήθηκε από την εξύβριση ή τη δυσφήμιση.

Η ηθική βλάβη μπορεί να ικανοποιηθεί με τους εξής τρόπους:

- Με πληρωμή χρηματικού ποσού, που δεν θεωρείται ότι αποτελεί αποκατάσταση της ζημιάς, γιατί η ψυχική ταλαιπωρία δεν μπορεί να αποτιμηθεί σε χρήματα.
- Με δημοσίευμα δηλαδή επανόρθωση ανακριβών δημοσιευμάτων με σχετική δημοσίευση στον τύπο.
- Με οτιδήποτε επιβάλλεται από τις περιστάσεις, π.χ. αίτηση συγνώμης, απόδοση ή καταστροφή των προσβλητικών εγγράφων, φωτογραφιών κτλ.

3.1.3 Προστασία μνήμης προσώπου που έχει πεθάνει

Στην περίπτωση προσβολής της μνήμης προσώπου που έχει πεθάνει, της αξίωσης για άρση της προσβολής, παράλειψη στο μέλλον, αποζημίωση περιουσιακής ζημιάς και αποκατάστασης ηθικής βλάβης έχουν ο ή η σύζυγος του, ορισμένοι στενοί συγγενείς τους και οι κληρονόμοι τους από διαθήκη (άρθρο 57 1 εδ. 2 Α Κ).

3.2. Προστασία του ονόματος

3.2.1 Έννοια δικαιώματος στο όνομα

Το δικαίωμα του προσώπου στο όνομα του αναφέρεται τόσο στο επώνυμο, όσο και στο κύριο όνομα¹⁷. Από το νόμο προστατεύεται και το ψευδώνυμο, αν η χρησιμοποίησή του είναι τέτοια, ώστε να έχει γίνει διακριτικό γνώρισμα του προσώπου.

Η προσβολή του ονόματος μπορεί να γίνει με τους εξής τρόπους:

- *Με αμφισβήτηση του ονόματος από άλλον π.χ. όταν αποκαλείτε κάποιος με άλλο όνομα ή όταν αφαιρείται η πινακίδα που φέρει το όνομα ενός προσώπου με τον ισχυρισμό ότι το συγκεκριμένο όνομα δεν ανήκει σε εκείνον που το χρησιμοποιεί.*
- *Με παράνομη χρήση του ονόματος από άλλον, π.χ. ο Α εμφανίζεται με το όνομα του Β. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι δεν είναι παράνομη η χρήση ενός ονόματος από άλλον όταν αυτός που το χρησιμοποιεί το δικαιούται, π.χ. όταν πρόκειται για συνωνυμία.*

3.2.2 Περιεχόμενο προστασίας

Εκείνος που προσβάλλεται να φέρει ένα όνομα έχει τις εξής αξιώσεις:

- *Αξίωση για άρση της προσβολής (άρθρο 58 εδ. 1 Α Κ).*

Παραδείγματα:

 Στην περίπτωση αφαίρεσης της πινακίδας που φέρει το όνομα κάποιου προσώπου, ζητείται να τοποθετηθεί ξανά η πινακίδα.

 Στην περίπτωση που ο Α εμφανίζεται με το όνομα του Β, ζητείται να πάψει ο Α να εμφανίζεται με το όνομα του Β.

- *Αξίωση να μην επαναληφθεί η προσβολή στο μέλλον (άρθρο 58 εδ. 1 Α Κ).*

---

¹⁷ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ.51

Παραδείγματα:

 Ζητείται να μην ξανά αναφερθεί η πινακίδα που φέρει το όνομα ενός προσώπου.

 Ζητείται να μην ξανά εμφανιστεί ο Α με το όνομα του Β.

- *Αξίωση για αποζημίωση* (άρθρο 58 εδ. 2 Α Κ): Η αξίωση αυτή σημαίνει ότι εκείνος που προσβάλλεται στο όνομα του ζητά αποκατάσταση της περιουσιακής ζημιάς που υφίσταται από αυτήν την προσβολή.

Παράδειγμα:

 Στην περίπτωση αφαίρεσης της πινακίδας ενός γιατρού, η περιουσιακή του ζημιά είναι τα χρήματα που έχασε από τις επισκέψεις ασθενών που δεν πραγματοποιήθηκαν, γιατί πίστεψαν ότι δεν υπήρχε πλέον ο συγκεκριμένος γιατρός.

- *Αξίωση για ικανοποίηση ηθικής βλάβης* (άρθρο 59 Α Κ). Η αξίωση αυτή σημαίνει ότι εκείνος που προσβάλλεται στο όνομα του ζητά αποκατάσταση για την ψυχική ταλαιπωρία που υφίσταται λόγω της προσβολής του ονόματος του¹⁸.

3.3. Προστασία στα προϊόντα της διάνοιας

3.3.1 Έννοια δικαιώματος στα προϊόντα της διάνοιας¹⁹

Δικαίωμα στα προϊόντα της διάνοιας είναι το αποκλειστικό δικαίωμα που αναγνωρίζεται στον πνευματικό δημιουργό και είναι συνυφασμένο με το έργο του. Προϊόντα της διάνοιας είναι τα έργα των συγγραφέων, των μουσικοσυνθετών, των ζωγράφων, ή ευρεσιτεχνίες κτλ.

Τα άυλα αυτά αγαθά αποτελούν, κατά κάποιο τρόπο, κτήμα, ιδιοκτησία του ανθρώπου. Το δικαίωμα δε πάνω στα αγαθά αυτά ονομάζεται, ανάλογα με τα

---

¹⁸ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ.57

¹⁹ Το δικαίωμα στα προϊόντα της διάνοιας είναι μικτό δικαίωμα. ¹⁹ Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου, Σάκκουλα 2003, σελ.81

προστατευόμενα αγαθά, δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ή δικαίωμα βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

Ειδικότερα:

Πνευματική ιδιοκτησία είναι το δικαίωμα που η έννομη τάξη απονέμει στο δημιουργό ενός πνευματικού έργου πάνω στο έργο αυτό. Αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι το πνευματικό δημιούργημα (κείμενο, μουσική, εικόνα)²⁰.

Βιομηχανική ιδιοκτησία είναι το σύνολο των άυλων αγαθών που αφορούν τις συναλλαγές, π.χ. ευρεσιτεχνία, διακριτικός τίτλος, σήμα²¹.

3.3.2 Περιεχόμενο προστασίας

Σε περίπτωση που ένα πρόσωπο προσβάλλεται σε ένα από τα προϊόντα της διάνοιας του (π.χ. αναδημοσίευση βιβλίου χωρίς άδεια του συγγραφέα, οικειοποίηση της πατρότητας ενός βιβλίου ή μίας μουσικής σύνθεσης), έχει, σύμφωνα με τον αστικό κώδικα (άρθρο 60 Α Κ), της παρακάτω αξιώσεις:

α. Αξίωση για άρση της προσβολής, π.χ. μπορεί να ζητήσει να σταματήσει η κυκλοφορία του αναδημοσιευμένου βιβλίου, να σταματήσει η οικειοποίηση της πατρότητας του βιβλίου ή της μουσικής σύνθεσης.

β. Αξίωση να μην επαναληφθεί η προσβολή στο μέλλον, π.χ. μπορεί να ζητήσει να μην γίνει νέα αναδημοσίευση του βιβλίου χωρίς άδεια του συγγραφέα, να μην ξανά γίνει οικειοποίηση του βιβλίου ή της μουσικής σύνθεσης.

γ. Αξίωση για αποζημίωση, δηλαδή μπορεί να ζητήσει αποκατάσταση της περιουσιακής ζημιάς, π.χ. της ζημιάς που ο συγγραφέας ή μουσικός έχει υποστεί από τη στέρηση των οικονομικών οφειλών που προκύπτουν από την εκμετάλλευση του πνευματικού του έργου.

Τη σημερινή εποχή η σημασία της παρεχόμενης από αστικό κώδικα προστασίας στα δικαιώματα της διάνοιας είναι περιορισμένη λόγω της ύπαρξης ειδικών νόμων. Η ειδικοί όμως, αυτοί νόμοι δεν περιέχουν πάντα ολοκληρωμένο σύστημα αστικών κυρώσεων για την περίπτωση προσβολής των διαφόρων δικαιωμάτων πάνω

---

²⁰ Βλ. περισσότερα σε Γ. Κουμάντου Πνευματική Ιδιοκτησία, όγδοη εκδ., 2002, σ. 1 επ. βλ. επίσης Δ. Καλλινίκου, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2000, σ.19

²¹ Βλ. περισσότερα σε Θ. Λιακόπουλου, Βιομηχανική Ιδιοκτησία, πέμπτη εκδ., 2000 σ. 5.

στα προϊόντα της διάνοιας. Μόνο ο σήμερα ισχύον νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία²² προβλέπει πλήρες σύστημα κυρώσεων. Κατά συνέπεια, σε άλλα θέματα οι κυρώσεις πρέπει να στηριχθούν σε γενικότερες διατάξεις και κυρίως στο άρθρο 60 Α Κ²³.

3.4. Προστασία του ατόμου από τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Στην εποχή μας, που για την προστασία του ατόμου από την πληροφορική δεν αρκούν οι γενικές διατάξεις για προστασία της προσωπικότητας, επιβάλλεται να υπάρχουν ειδικές ρυθμίσεις, ουσιαστικές δικονομικές, για προστασία του ατόμου από τις θεωρητικά και πρακτικά απεριόριστες δυνατότητες συσσώρευσης και συσχετισμού πληροφοριών για όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους. Τούτο, γιατί οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την απεριόριστη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών είναι ασυγκρίτως πιο άμεση και διαφορετικής φύσης για το άτομο και την ιδιωτική του ζωή απ' ότι οι συνήθεις προσβολές της προσωπικότητας²⁴.

Για το λόγο αυτό θεσπίστηκε ο ν. 2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα²⁵.

Ο νόμος αυτός, με τον οποίο εναρμονίστηκε η Ελληνική νομοθεσία με την κοινοτική οδηγία 95/46 αποτελεί συγκεκριμενοποίηση του ευρύτερου κανόνα της προστασίας της προσωπικότητας²⁶.

Ο ν. 2472/1997 ήταν σαφώς αναγκαίος γιατί με αυτόν προστατεύονται πλέον κατά τρόπο ειδικό, σύγχρονες εκφάνσεις του δικαιώματος της προσωπικότητας που προκύπτουν από την ραγδαία εξελισσόμενη τεχνολογία. Βεβαίως δεν μπορεί να λεχθεί ότι ο νόμος αυτός δεν είναι επαρκής και για το μέλλον δεδομένου ότι η ταχύτατη εξάπλωση των νέων τεχνολογιών θα δημιουργεί συνεχώς νέα προβλήματα.

Στο σημείο αυτό πρέπει ιδιαίτερα να τονιστεί ότι και στο σύνταγμα μας, κατά την πρόσφατη αναθεώρηση του, του 2001, προστέθηκαν τρία σημαντικά άρθρα που αποτελούν μία ενότητα που έχει άμεση σχέση με την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Πρόκειται για τα άρθρα 5 Α, 9 Α και 101 Α.

Το άρθρο 5 Α προβλέπει ρητά το γενικό και απεριόριστο δικαίωμα στην πληροφόρηση, δηλαδή το δικαίωμα πρόσβασης στις πηγές της πληροφόρησης για

---

²² Πρόκειται για τον ν. 2121/1993 που έχει τον τίτλο <<Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα>>.

²³ Βλ. σχετ. Κουμάντου, ό.π., σ 60.

²⁴ Βλ. Εισηγητική Έκθεση ν. 2472/1997 αρ. Α2, ΚΝοΒ 1997, 501 επ. βλ. επίσης Μ. Αυγουστίνακη, προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο περιοδικό <<Δικαιώματα του Ανθρώπου>>, αρ.11/2001, σ.673 επ., ιδιαίτ. σ. 684.

²⁵ Βλ. σχετ. με το ω. 2472/1997 Μ. Σταθόπουλου, η χρήση προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους, ΝοΒ 48 (2000), σ. 1 επ.

²⁶ Βλ. Εισηγητική Έκθεση ν. 2472/1997, αρ. Α3-4, ό.π.

κάθε πολίτη με όριο τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας και άμυνας και το σεβασμό των δικαιωμάτων τρίτων²⁷.

Το άρθρο 9 Α εισάγει πλέον και σε συνταγματικό επίπεδο την απαγόρευση της συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, δηλαδή κατοχυρώνει την προστασία της προσωπικότητας έναντι του δικαιώματος της πληροφορίας που καθιερώνει το άρθρο 5 Α²⁸.

Τέλος, πρέπει να λεχθεί ότι η συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων πρέπει να γίνεται υπό τους αυστηρούς όρους των σχετικών διατάξεων του διεθνούς δικαίου, καθώς και του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου και υπό τη θεσμική εγγύηση ανεξάρτητης αρχής που συγκροτείται σύμφωνα με το άρθρο 101 Α²⁹.

Η αρχή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που κατοχυρώθηκε και συνταγματικά μετά την αναθεώρηση του συντάγματος του 2001³⁰, αποτελεί δημόσια αρχή και έχει ως αποστολή της την εποπτεία της εφαρμογής του ν. 2472/1997 και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων που τις ανατίθενται κάθε φορά (άρθρο 15 ν. 2472/1997)³¹.

Ειδικότερα η αρχή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποβλέπει:

- στο σεβασμό και στην προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου και του δημοκρατικού πολιτεύματος
- στην αναβάθμιση της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως αξίας κάθε αυτή στο πλαίσιο του κράτους-δικαίου
- στην προαγωγή της αμοιβαίας συνεργασίας του ατόμου με τη διοίκηση και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις

---

²⁷ Βλ. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή της πλειοψηφίας Ευάγ. Βενιζέλου στη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων περίοδος Ι, Σύνοδος Α, σ. 17.

²⁸ Βλ. Σ. Κουτσομπίνα, *Ανεξάρτητες αρχές και ατομικά δικαιώματα*, στο περιοδικό <<Δικαιώματα του Ανθρώπου>>, αρ. 10/2001, σ. 376 επ.

²⁹ Βλ. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή, ό.π., σ. 17.

³⁰ Βλ. άρθρο 101 Α του Συντάγματος.

³¹ Σχετικά με την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα βλ. Α. Μήτρου, *Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων*, 1999

- στη συνεχή προληπτική, κατασταλτική και διαρθρωτική δράση για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³².

---

³² Βλ. Άρθρο 1 της Απόφασης υπ' αριθμό 6/1997 που φέρει τον τίτλο <<Κανονισμός λειτουργίας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα>>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ³³

4.1. Έννοια της ικανότητας για δικαιοπραξία

Είπαμε παραπάνω (§9 αρ. 1) ότι κάθε άνθρωπος έχει ικανότητα δικαίου ή προσωπικότητας, μπορεί δηλαδή να είναι υποκείμενο έννομων σχέσεων και κυρίως δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Από την ικανότητα αυτή διαφέρει η δικαιοπρακτική ικανότητα ή ικανότητα για δικαιοπραξία δηλαδή η ικανότητα του ανθρώπου να μετέχει ο ίδιος στη δημιουργία και αλλοίωση έννομων σχέσεων και συγκεκριμένα να καταρτίζει αυτοπρόσωπος δικαιοπραξίες.

Δεδομένου ότι με την επιχείρηση δικαιοπραξιών επέρχονται μεταβολές στις προσωπικές και περιουσιακές σχέσεις των προσώπων άλλοτε μικρότερης και άλλοτε μεγαλύτερης σπουδαιότητας (π.χ. από την αγορά μιας εφημερίδας μέχρι την πώληση ενός ακινήτου και από τη σύναψη γάμου μέχρι την σύνταξη διαθήκης), ο νόμος δεν απονέμει την δικαιοπρακτική ικανότητα σε όλα τα πρόσωπα αλλά μόνο σε εκείνα που διαθέτουν την απαιτούμενη πνευματική ωριμότητα και υγεία, ώστε να μπορούν να αντιλαμβάνονται τη σημασία των δικαιοπραξιών που επιχειρούν. Από την άλλη πλευρά, εάν ο νομοθέτης εξαρτούσε την συνδρομή της πνευματικής ωριμότητας του προσώπου που πρόκειται να δικαιοπρακτίσει από την εκτίμηση κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης,

Με τον ορισμό της δικαιοπραξίας νοείται η νόμιμη πράξη δικαίου που περιέχει δήλωση βουλήσεως και επιφέρει ως έννομη συνέπεια το επιδιώκει αυτός που την τελεί. Έτσι π.χ. η διαθήκη χαρακτηρίζεται ως δικαιοπραξία, αφού είναι α) ανθρώπινη πράξη (πράξη δικαίου) που επιτρέπει το δίκαιο, β) περιέχει δήλωση βουλήσεως (δηλαδή την εξωτερίκευση της επιθυμίας αυτού που την τελεί σχετικά με την διάθεση των περιουσιακών στοιχείων του μετά τον θάνατο του) και γ) επιφέρει ως έννομη συνέπεια το αποτέλεσμα που επιδιώκει αυτός που την τελεί (δηλαδή την επαγωγή της κληρονομιάς του διαθέτη στα πρόσωπα που ορίζει με την διαθήκη του). Ομοίως δικαιοπραξία είναι η πώληση πράγματος, αφού πρόκειται α) για ανθρώπινη (πράξη δικαίου) που επιτρέπεται από το Δίκαιο, β) περιέχει δήλωση βουλήσεως (δηλαδή εξωτερίκευση της επιθυμίας του πωλητή και του αγοραστή) και γ) επιφέρει ως έννομη

---

³³ www.teiserron.gr/index.php?action=diattach;topic=1010.O;attach=1173

συνέπεια το αποτέλεσμα που επιδιώκουν αυτοί που την τελούν (δηλαδή τη δημιουργία ενοχικής υποχρέωσης του πωλητή να μεταβιβάσει στον αγοραστή την κυριότητα του πωλούμενου πράγματος και να παραδώσει την νομή του πράγματος, καθώς επίσης τη δημιουργία ενοχικής υποχρέωσης του αγοραστή να πληρώσει στον πωλητή το συμφωνημένο τίμημα.

4.2 Διακρίσεις δικαιπραξιών

Έχουν παγιωθεί ορισμένες διακρίσεις των δικαιπραξιών από τις οποίες οι σημαντικότερες είναι οι εξής:

I. Με κριτήριο τον αριθμό των μερών που τελούν τη δικαιπραξία διακρίνουμε τις δικαιπραξίες σε:

- Μονομερείς δικαιπραξίες, όταν περιέχουν δήλωση βουλήσεως ενός μόνο προσώπου. Ανάλογα με το εάν η δήλωση βουλήσεως πρέπει να περιέλθει σε άλλο πρόσωπο ή όχι, οι μονομερείς δικαιπραξίες διακρίνονται σε i) απευθυντές (ληψιδεείς) π.χ. η καταγγελία και σε ii) με απευθυντές (μη ληψιδεείς) π.χ. διαθήκη.

- Πολυμερείς δικαιπραξίες, όταν περιέχουν δήλωση βουλήσεως δυο ή περισσότερων προσώπων. Οι πολυμερείς δικαιπραξίες διακρίνονται σε: i) συμβάσεις, οι οποίες περιέχουν δηλώσεις βουλήσεων δυο ή περισσότερων προσώπων, οι οποίες αντιτίθενται μεταξύ τους, όπως και τα συμφέροντα των μερών, αλλά συμπύπτουν ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα π.χ. πώληση. Οι συμβάσεις διακρίνονται σε αμφοτεροβαρείς συμβάσεις (π.χ. πώληση, ανταλλαγή, μίσθωση), οι οποίες δημιουργούν ενοχικές υποχρεώσεις που αξιολογούνται ως νομικά ισοδύναμες και για τα δυο αντισυμβαλλόμενα μέρη, και σε ετεροβαρείς συμβάσεις (π.χ. δωρεά, παρακαταθήκη, προκήρυξη, δάνειο, χρησιδάνειο) οι οποίες δημιουργούν ενοχικές υποχρεώσεις καταρχήν μόνο για το ένα αντισυμβαλλόμενο μέρος. ii) Καταστατικές συμφωνίες, δηλαδή αυτές που περιέχουν δηλώσεις βουλήσεως που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία νομικού προσώπου ή ενώσεως προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα π.χ. συστατική πράξη σωματείου. iii) Συνδικαιοπραξίες, δηλαδή αυτές που περιέχουν όμοιες δηλώσεις βουλήσεως πολλών προσώπων π.χ. καταγγελία από περισσότερους δανειστές. iv) Συλλογικές πράξεις, δηλαδή αυτές με τις οποίες εκδηλώνεται η βούληση ενώσεως προσώπων ή συλλογικών οργάνων (αποφάσεις)

II. Με κριτήριο τον σκοπό και το περιεχόμενό των δικαιопραξιών κάνουμε τις εξής διακρίσεις των δικαιопραξιών :

Δικαιопραξίες εν ζωή ,με τις οποίες ρυθμίζονται οι έννομες σχέσεις ζωντανού προσώπου και σε δικαιопραξίες αιτία θανάτου ,με τις οποίες ρυθμίζονται οι έννομες σχέσεις ενός φυσικού προσώπου για τον χρόνο μετά τον θάνατό του. Στο ελληνικό δίκαιο δικαιопραξίες αιτία θανάτου είναι μόνο δύο :η διαθήκη και η δωρεά αιτία θανάτου. Όλες οι άλλες δικαιопραξίες είναι δικαιопραξίες εν ζωή.

- Δικαιопραξίες υποσχετικές ,με τις οποίες δημιουργείται υποχρέωση του υποσχόμενου (οφειλέτη) και αντίστοιχο δικαίωμα άλλου προσώπου (δανειστή) ,και σε δικαιопραξίες εκποιητικές, με τις οποίες μετατίθεται, καταργείται, αλλοιώνεται ή επιβαρύνεται ένα δικαίωμα.(δηλαδή με τις εκποιητικές δικαιопραξίες πραγματώνεται εκποίηση ή διάθεση ή υπό ευρεία έννοια απαλλοτρίωση του δικαιώματος) . Οι εκποιητικές δικαιопραξίες περιέχουν επίδοση, ενώ οι υποσχετικές δικαιопραξίες δεν περιέχουν επίδοση.

- Δικαιопραξίες ενοχικές, με τις οποίες συνιστάται, αλλοιώνεται, μετατίθεται ή καταργείται ενοχικό δικαίωμα και σε δικαιопραξίες εμπράγματα, με τις οποίες συνιστάται, αλλοιώνεται, μετατίθεται ή καταργείται εμπράγματο δικαίωμα. Οι περισσότερες ενοχικές δικαιопραξίες είναι συμβάσεις. Η διάκριση των δικαιопραξιών σε υποσχετικές και εκποιητικές δεν πρέπει να συγχέεται με τη διάκριση των δικαιопραξιών σε ενοχικές και εμπράγματα. Όλες οι εμπράγματα δικαιопραξίες είναι εκποιητικές. Από τις ενοχικές δικαιопραξίες υποσχετικές είναι αυτές με τις οποίες συνιστάται ενοχικό δικαίωμα (π.χ. δάνειο), ενώ εκποιητικές είναι αυτές με τις οποίες μετατίθεται ή καταργείται ενοχικό δικαίωμα (εκχώρηση απαιτήσεως).

- Δικαιопραξίες αιτιώδεις-δικαιопραξίες αναιτιώδεις: Η διάκριση αφορά κυρίως τις δικαιопραξίες που περιέχουν επίδοση (δηλαδή ενέργεια με την οποία πραγματοποιείται περιουσιακή μετακίνηση και προσπορίζεται σε κάποιον άλλο δικαίωμα ή περιουσιακό όφελος).Αιτία είναι ο σκοπός που δικαιολογεί τον πλουτισμό του λήπτη από την επίδοση. Αιτιώδης είναι η δικαιопραξία της οποίας σύμφωνα με τον Νόμο η ισχύς της εξαρτάται από την ύπαρξη και το κύρος της αιτίας. Αναιτιώδης είναι η δικαιопραξία της οποίας σύμφωνα με τον Νόμο η ισχύς είναι ανεξάρτητη από το κύρος και την ύπαρξη της αιτίας. Η διάκριση των δικαιопραξιών σε αιτιώδεις και αναιτιώδεις έχει την εξής πρακτική συνέπεια : στις αιτιώδεις δικαιопραξίες αν η αιτία αιτιώδους δικαιопραξίας είναι ελαττωματική αντίστοιχα ελαττωματική είναι και η δικαιопραξία, ενώ αντίθετα η ύπαρξη και το κύρος αναιτιώδους δικαιопραξίας δεν επηρεάζεται από τα ελαττώματα οποιασδήποτε αιτίας.

- Δικαιοπραξίες επαχθείς ,στις οποίες το έννομο αποτέλεσμα που επιδιώκεται και προκύπτει από αυτές έχει κάποιο οικονομικό αντίβαρο, ακόμη κι αν δεν αποτελεί περιεχόμενο της δικαιοπραξίας, και δικαιοπραξίες χαριστικές οποίες συνεπάγονται ως έννομο αποτέλεσμα τον προσπορισμό μιας ωφέλειας σε κάποιον άλλο χωρίς αντάλλαγμα αλλά από πρόθεση καθαρά χαριστική. Επαχθείς δικαιοπραξίες είναι όλες οι αμφοτεροβαρείς συμβάσεις και από τις ετεροβαρείς το δάνειο, το χρησιδάνειο κλπ. Χαριστικές δικαιοπραξίες συμβάσεις είναι κυρίως η δωρεά παρακαταθήκη κλπ.

III. Με κριτήριο το εάν για τη δικαιοπραξία ο Νόμος απαιτεί την τήρηση συστατικού τύπου ή όχι , διακρίνουμε τις τυπικές δικαιοπραξίες ,για την έγκυρη κατάρτιση των οποίων απαιτείται η τήρηση ορισμένου (συστατικού) τύπου, από τις άτυπες δικαιοπραξίες ,για την έγκυρη κατάρτιση των οποίων δεν είναι απαραίτητη η τήρηση ορισμένου τύπου. Οι δυο βασικές μορφές τύπου είναι το ιδιωτικό έγγραφο (απλά «έγγραφο») και το συμβολαιογραφικό έγγραφο. Τυπικές δικαιοπραξίες είναι η σύσταση νομικού προσώπου για την οποία ως συστατικός τύπος απαιτείται έγγραφο, η πώληση ακινήτου, η δωρεά ακινήτου και όλες οι συμβάσεις που έχουν ως αντικείμενο τη σύσταση, μετάθεση, αλλοίωση ή κατάργηση εμπράγματων δικαιωμάτων πάνω σε ακίνητο (για όλες τις προηγούμενες απαιτείται ως συστατικός τύπος συμβολαιογραφικό έγγραφο),η εγγύηση για την οποία ως συστατικός τύπος απαιτείται έγγραφο κ. ο. κ. Άτυπες δικαιοπραξίες είναι η μίσθωση (ακινήτου ή κινητού) πράγματος, η πώληση κινητού πράγματος κ. ο. κ. Διευκρινίζεται ότι συστατικός τύπος είναι ο τύπος, η τήρηση του οποίου απαιτείται από τον Νόμο για την έγκυρη κατάρτιση της δικαιοπραξίας, ενώ αποδεικτικός τύπος είναι ο τύπος που δεν απαιτείται από τον Νόμο να τηρηθεί για την έγκυρη κατάρτιση της δικαιοπραξίας και ο οποίος όταν τηρείται χρησιμεύει απλά ως αποδεικτικό μέσο για την τέλεση της δικαιοπραξίας και των μερικότερων όρων της.

Ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι α)όσοι δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος ηλικίας τους, β)όσοι βρίσκονται σε πλήρη δικαστική συμπαράσταση.

4.3 Προϋποθέσεις έγκυρης κατάρτισης δικαιοπραξίας

Για να καταρτισθεί έγκυρα μια δικαιοπραξία πρέπει να συντρέξουν ορισμένες προϋποθέσεις:

- Ικανότητα δικαίου. Αυτοί που τελούν τη δικαιοπραξία πρέπει να είναι πρόσωπα (υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων). Δεν νοείται τέλεση δικαιοπραξίας από κάποιον που δεν έχει την ιδιότητα του προσώπου

(λ.χ. α)ζώο, β)«πνεύμα», γ) «νομικό πρόσωπο» ενώ δεν έχει ολοκληρωθεί η νόμιμη διαδικασία απόκτησης νομικής προσωπικότητας π.χ. «σωματείο» που δεν έχει γραφεί στο βιβλίο σωματείων του πρωτοδικείου, «ίδρυμα» του οποίου ο οργανισμός δεν έχει εγκριθεί με προεδρικό διάταγμα , Ο.Ε. που δεν έχει δημοσιευθεί το καταστατικό της κ.ο.κ.) ή που την είχε, αλλά την έχασε (λ.χ. νεκρός, διαλυμένο νομικό πρόσωπο).

- Δικαιοπρακτική ικανότητα. Αυτοί που τελούν τη δικαιοπραξία πρέπει να έχουν την απαιτούμενη δικαιοπρακτική ικανότητα. Δικαιοπρακτική ικανότητα είναι η ικανότητα αυτοπρόσωπης τέλεσης δικαιοπραξίας. Από απόψεως δικαιοπρακτικής ικανότητας διακρίνουμε τα φυσικά πρόσωπα σε α)πλήρως ικανά για δικαιοπραξία, β) περιορισμένος ικανά για δικαιοπραξία ,γ) ανίκανα για δικαιοπραξία. Πλήρως ικανός για δικαιοπραξία είναι αυτός που έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του (ενήλικος) και δεν έχει κηρυχθεί σε δικαστική συμπαράσταση (πλήρη στερητική, μερική στερητική, επικουρική). Περιορισμένα ικανοί για δικαιοπραξία είναι α)οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το δέκατο έτος της ηλικίας τους, β)όσοι βρίσκονται σε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση, γ)όσοι βρίσκονται σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση Ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι α)όσοι δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έτος ηλικίας τους, β)όσοι βρίσκονται σε πλήρη δικαστική συμπαράσταση.

- Συμφωνία βουλήσεως και δηλώσεως βουλήσεως. Δεν πρέπει να υπάρχει διάσταση ανάμεσα στην ελεύθερη βούληση του δικαιοπρακτούντος και στη δήλωση βουλήσεώς του. Διάσταση ανάμεσα στην ελεύθερη βούληση του δικαιοπρακτούντος και τη δήλωση βουλήσεώς του υπάρχει στις εξής περιπτώσεις: α) Σε περίπτωση ασκήσεως σωματικής βία επάνω στον δικαιοπρακτούντα ή εάν κατά το χρόνο που έγινε η δήλωση βουλήσεως το πρόσωπο δεν είχε συνείδηση των πράξεών του ή βρισκόταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του (131εδ.α΄ Α Κ).β)Στην περίπτωση της εικονικότητας ,όταν δηλαδή η δήλωση βουλήσεως δεν γίνεται στα σοβαρά αλλά φαινομενικά («για τα μάτια»). Στην περίπτωση εικονικότητας η δικαιοπραξία είναι άκυρη. γ)Στις περιπτώσεις που η δήλωση βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος πάσχει από ουσιώδη πλάνη, απάτη ή απειλή.

- Μη αντίθεση στο Νόμο και στα χρηστά ήθη. Το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας να μην είναι αντίθετο στο Νόμο ή στα χρηστά ήθη.

Δικαιοπραξία που αντίκειται σε απαγορευτική διάταξη νόμου είναι άκυρη (174ΑΚ).Επίσης άκυρη είναι η δικαιοπραξία που αντιτίθεται στα χρηστά ήθη (178ΑΚ),δηλαδή στις θεμελιώδεις ηθικές, πνευματικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, οικονομικές αρχές που διέπουν την κοινωνία.

Εάν τηρηθούν οι παραπάνω προϋποθέσεις ,τότε καταρτίζεται έγκυρη δικαιοπραξία. Εάν όμως λείπει κάποια από αυτές, η δικαιοπραξία είναι ελαττωματική, δηλαδή ανάλογα με την περίπτωση ανυπόστατη, άκυρη ή ακυρώσιμη. Διευκρινίζεται ότι:

- Μια δικαιοπραξία είναι έγκυρη, όταν υφίστανται όλες οι προϋποθέσεις εγκυρότητας των δικαιοπραξιών.

- Μια δικαιοπραξία είναι ανυπόστατη -δηλαδή θεωρείται ότι δεν υπάρχει-, όταν υφίσταται ένα τόσο σημαντικό σφάλμα που ανάγεται στην τέλεσή της, ώστε προκύπτει αναμφισβήτητα ότι αυτή η δικαιοπραξία δεν καταρτίσθηκε ποτέ.

- Μια δικαιοπραξία είναι άκυρη –δηλαδή, ενώ τελέσθηκε, θεωρείται ότι δεν υπάρχει και δεν παράγει κανένα έννομο αποτέλεσμα ήδη από την τέλεσή της και στο εξής- α)όταν δεν υπάρχει η απαιτούμενη δικαιοπρακτική ικανότητα ενός δικαιοπρακτούντος, β)στις περιπτώσεις ελλείψεως συμφωνίας μεταξύ της ελεύθερης βουλήσεως και τη δηλώσεως βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος λόγω διατάραξης των σωματικών ή πνευματικών λειτουργιών του ή λόγω εικονικότητας, γ)όταν υπάρχει αντίθεση στο Νόμο ή στα χρηστά ήθη ή δ)όταν δεν έχει τηρηθεί ο απαιτούμενος συστατικός τύπος.

- Μια δικαιοπραξία είναι ακυρώσιμη, στις περιπτώσεις ελλείψεως συμφωνίας μεταξύ της ελεύθερης βουλήσεως και τη δηλώσεως βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος λόγω ουσιώδους πλάνης, απάτης ή απειλής. Η ακυρώσιμη δικαιοπραξία θεωρείται έγκυρη μέχρις ότου αυτός που πλανήθηκε, απατήθηκε ή απειλήθηκε ζητήσει την ακύρωσή της από το δικαστήριο και εκδοθεί σχετική δικαστική απόφαση που ακυρώνει τη δικαιοπραξία. Από τότε που εκδοθεί δικαστική απόφαση που ακυρώνει τη δικαιοπραξία αυτή, η ακυρώσιμη δικαιοπραξία θεωρείται ότι δεν υπάρχει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι γενικά αποδεκτό ότι το Σύνταγμα περιλαμβάνει κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν αφενός την οργάνωση και την άσκηση της κρατικής εξουσίας και αφετέρου, τις σχέσεις μεταξύ πολιτείας και πολιτών. Οι κανόνες που προβλέπουν και ρυθμίζουν τις σχέσεις της πολιτείας και πολιτών και γενικότερα τις σχέσεις μεταξύ εξουσιαζόντων και εξουσιαζομένων χαρακτηρίζονται ως δημόσιες ή ελευθερίες ή θεμελιώδη δικαιώματα ή ανθρώπινα δικαιώματα.. Στην παρούσα εργασία αναφερθήκαμε στα φυσικά πρόσωπα που είμαστε όλοι εμείς οι άνθρωποι, στα δικαιώματα που έχουμε από την ώρα της κυοφορίας μας έως την ώρα της αποβίωσης μας. Σε κάθε στάδιο που περνάει η ζωή μας και σε κάθε κατάσταση που βιώνουμε περικλειόμαστε από κάποια Συνταγματικά νομοθετημένα δικαιώματα που πρέπει να γνωρίζουμε, να ακολουθούμε και να σεβόμαστε καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας. Είναι θεσπισμένα για να μας προστατεύουν και για να είμαστε όλοι ίσοι μεταξύ μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Πηνελόπη Χρ. Αγαλλοπούλου, << Βασικές Έννοιες Αστικού Δικαίου>>, Σάκκουλα έκδοση 2003
- Μ. Αυγουστινάκη, προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο περιοδικό <<Δικαιώματα του Ανθρώπου>> αρ. 11/2001
- Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, <<Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου>>, Σάκκουλα έκδοση 2002
- Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, << Ενοχικό Δίκαιο>>, Γενικό μέρος, έκδοση 1999
- Δ. Καλλινίκου, <<Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα>>, έκδοση 2000
- Γ. Κουμάντου, << Πνευματική Ιδιοκτησία>>, όγδοη έκδοση, 2002
- Σ. Κουτσουμπίνα, Ανεξάρτητες Αρχές και Ατομικά Δικαιώματα, στο περιοδικό <<Δικαιώματα του Ανθρώπου>>, αρ. 10/2001
- Θ. Λιακόπουλος, << Βιομηχανική Ιδιοκτησία>>, έκδοση Πέμπτη, 2000
- Λ. Μήτρου, <<Η Αρχή Προστασίας Προσώπων των Δεδομένων>>, έκδοση 1999
- Μ. Σταθόπουλος, <<Γενικό Ενοχικό Δίκαιο>>, έκδοση Τρίτη 1988
- Μ. Σταθόπουλος, << Η χρήση των προσωπικών δεδομένων και η διαπάλη μεταξύ ελευθεριών των κατόχων τους και ελευθεριών των υποκειμένων τους>>, ΝοΒ 48(2000)

ΙΝΤΕΡΝΕΤ

- www.teiserron.gr/index.php?action=diattach;topic=1010.0;attach=1173

